

*Милосав В. Милосављевић**
Београд

ТРАДИЦИЈА ИСТРАЖИВАЊА У СОЦИЈАЛНОМ РАДУ

Сажетак

У овом раду сажето је приказана истраживачка баштина социјалног рада и социјалних радника, као основа заснивања науке социјалног рада. У приказу токова истраживања у социјалном раду изабрани су само карактеристични примери и искуства. Аутор критички приказује утицаје друштвених истраживања на праксу и науку социјалног рада. Приказани су примери првих истраживања реализованих од стране Џејн Адамс и Мери Ричмонд, као и веза између конституисања професије социјалних радника и истраживања у социјалном раду.

Аутор, такође, указује на паралелни процес развоја социјалног рада у заједници и истраживања о и у локалним заједницама. Приказује се и утицај друштвених околности и промена концепција економске и социјалне политике на токове истраживања у социјалном раду.

На крају рада, разматрају се истраживачке тенденције и противречности истраживања у социјалном раду на почетку двадесет-првог века.

Кључне речи: социјални рад, социјални радник, социјална истраживања, истраживања у социјалном раду, пионери истраживања у социјалном раду, наука социјалног рада.

* редовни професор Универзитета у Београду у пензији

УТИЦАЈ ДРУШТВЕНИХ ИСТРАЖИВАЊА НА СОЦИЈАЛНИ РАД

На развој науке социјалног рада, поред других наука, социјалних и духовних покрета и друштвених делатности, посебно је утицало то што је социјални рад примарно установљен ради бављења конкретним социјалним проблемима. Самим тим, прагматичне потребе, практична решења и идеје били су потребнији и прихваћенији од концептуалних расправа и научног заснивања ове делатности.

Развој друштвених истраживања, почев од парцијалних социјалних студија до социолошких и социо-еколошких истраживања у другој половини XIX века, омогућио је боље познавање друштвеног контекста и предмета социјалног рада, као делатности.

Захваљујући томе, прва истраживања у социјалном раду су усмерена према конкретним социјалним проблемима (сиромаштво, миграције, криминал и сл.) или групама потенцијалних или реалних корисника социјалног рада (гета, сламови, гангови, малолетни преступници).

На другој страни, научни утицај није увек био одлучујући за праксу и предметно-методску усмереност социјалног рада. Најбољи пример за то је дуго присутан медицински модел социјалног рада. Иако је етиолошки и аксиолошки заснован на позитивистичким идејама, његови битни корени су искуства из кућних посета болесницима, почев од средине XIX века и увођење социјалног рада у медицинске установе. Тако је, на пример, др. Ричард Табот (*Richard Tabot*) оформио службу социјалног рада у Масачусетској општој болници (*Massachusetts General Hospital*) 1905. године, док је Бостонска школа за социјални рад 1912. године увела специјализацију за рад у здравству.

Друштвена истраживања до краја XIX и почетком XX века прате противуречни процеси: тежње ка специјализацији (историјска, социолошка, психолошка и слична истраживања), стварању посебних породица наука и одвајању теоријских од применљивих и практичних истраживања. Тако је, на пример, Америчко удружење друштвених наука почело да се дели на посебна удружења историчара, социолога, економиста¹⁾.

Уопштено речено, занимљиво је поменути да се и институционални оквир ових истраживања разликовао, иако су и многа теоријска истраживања била усмерена према социјалним реформа-

1) Мирослав Бркић, *Заступање у социјалном раду*, Факултет политичких наука, Београд, 2010, стр. 4.

ма. Тако су социолошка и сродна истраживања спровођена преко универзитетских и истраживачких институција, док су примењена и практична истраживања подржавана и остваривана од стране разних филантропских, добровољних и неформалних организација и удружења. У овом духу је Национална конференција за добротинство и корекцију подстицала развој социјалних активности, крајем XIX века, путем залагања за 'научну филантропију' и подршку конкретним социјалним пројектима.

Многе милосрдне организације и удружења, укључујући и поменту Националну конференцију, желеле су да примене научне принципе у бављењу сиромашним породицама и скупинама, посебно оних у којима се сиромаштво репродуковало.

ПРВА ИСТРАЖИВАЊА У СОЦИЈАЛНОМ РАДУ

Нека истраживања, пред крај XIX и почетком XX века, настала су на основу података о сиромашним друштвеним групама, које су систематски бележиле и прикупљале филанторпске и милосрдне организације. Тако је и покрет насељавања (*settlement movement*) настао око идеје утицаја на сиромаштво, путем побољшања услова живота у социјалном окружењу.

Поједина социолошка истраживања подстакла су и промишљања, макар и делимичних, социјалних реформи. Тако је Чарлс Бут (Charles Boot) покушао да дефинише критеријуме за мерење сиромаштва и других социјалних проблема. Бутов прилог дефинисању линије сиромаштва, посебно је утицао на развој методологије утврђивања и мерења сиромаштва и на праксу социјалне заштите, а тиме и социјалног рада. Ова истраживања имала су утицај на социјалне и истраживачке делатности, не само у Британији, већ и у другим државама, међу којима посебно у САД. Под овим утицајем је *Russell Sage Foundation*²⁾, 1909. године, објавила Извештај Роберта Коит Чепина (*Robert Coit Chapin*), под насловом: 'Животни стандард радничких породица у Граду Њујорку' (*The Standard of Living Among Workingmen's Families in New York City*). *Russell Sage Foundation*, финансирала је још једно велико истраживање познато, као Питсбургшка анкета (*Pittsburgh Survey*), које је под вођством Паула Келога (*Paul Kellogg*) започето 1907. године, док су први резултати објављени 1910. године.

Овај пројекат оцењен је као типично истраживање у социјалном раду, јер је интерес пренет са анализе сиромаштва и других социјалних проблема у заједници, на проблеме везане за имиграцију

2) Основана је од стране угледних делатника у социјалној заштити

и брзу индустријализацију. Премет истраживања је била индустрија челика, односно радници у челичанама и њихова суседства. Шест национално познатих социјалних радника спровело је ово истраживање, користећи квантитативне и квалитативне методе.

Важно је истаћи и чињеницу да је ово истраживање било усмерено према законодавцима и властима, како би се стварале институционалне и законодавне могућности превенције и спречавања социјалних проблема, у овом случају радничке класе. Један од резултата овог истраживања било је увођење посебне заштите на раду, због честих несрећа на раду и заштите инвалида генерално.³⁾

Питсбургска анкета подстакла је многа истраживања у заједницама, подржаваних, не само од стране *Russell Sage Fondation*, већ и од других донатора. Поменути Фондација развила је посебне консултантске услуге за помоћ градовима и заједницама око пројеката и истраживања на локалном нивоу.

Професија социјалног рада нагло се развија од краја XIX века из филантропских и милосрдних покрета у Америци и Великој Британији. У Америци су, на добровољној и добротворној основи, организовани *насељски домови (settlement houses)*, нека врста претече волонтерских центара за социјални рад у подручјима насељеним сиромашним, имигрантима и другим социјално угроженим групама. Поред натуралних и новчаних помоћи, у овим домовима су организовани различити едукативни програми (здравствено просвећивање, о породичном буџету, стицање радних и професионалних вештина и сл.) и различити видови подршке и рада са породицама.

Из ових и других сличних добровољних организација, настајали су тзв. „пријатељи посетиоци“ (*friendly visitors*), који су први примењивали рад са појединцима (*case work*) и породицама (*family casework*), кроз организовање кућних посета.

Пракса „насељских домова“ потиче из Енглеске. Семјуела Бернет (*Samuel Barnett*) и Џон Раскин (*John Raskin*) су 1884. године основали студентски дом у лондонском сламу, под називом Тојнби дом (*Toynbee Hall*). Идеја је била да студенти непосредно упознају своје сиромашне комшије и стичу знања о сиромаштву, док би сиромашни стицали корисна знања и мењали одређене навике у контактима са студентима.

Након посета социјалних активиста Енглеској, слична пракса је уведена и у САД-у, где су проблеми становања и сиромаштва били још израженији, захваљујући масовним имиграцијама и брзом расту градова. Први такав насељски дом, који је касније пре-

3) Paul Kellogg, *The Pittsburgh Survey* (6 Vols), Russell Sage Fondation, New York, 1910.

творен у студентско насеље основан је у *New Yorku* 1886. године. До 1890. године створено је око стотину сличних домова широм Америке.

Насељски домови, од којих је најпознатији Хал Хоуз (*Hull House*) из Чикага, интересантни су из најмање два разлога. Прво, због доприноса развоју превентивних приступа и метода борбе против сиромаштва, укључивања сиромашних у различите едукативне, културне, здравствене и социјалне активности у заједници.

Друго, обезбеђивањем искуствене евиденције и података о корисницима социјалних услуга и становницима насеља, драгоцен за истраживања и развој различитих пројеката и социјалних акција у заједницама.⁴⁾

Компарација насељских домова у САД и Енглеској показује да су оснивачи и носиоци ових облика подршке и помоћи угроженима у првом случају већином биле жене са универзитетским образовањем, док су у Енглеској, ту улогу имали мушкарци протестантске вере.

Самим тиме, вредносна основа и корени ових и сличних добротворних установа били су различити. На крају, у случају Америке, овај приступ сиромаштву и сиромашнима прерастао је у покрет, тако да је 1910. године било преко четиристотине таквих служби у насељима.

ПИОНИРИ ИСТРАЖИВАЊА У СОЦИЈАЛНОМ РАДУ

Зачетницама истраживања и науке социјалног рада сматрају се Мери Ричмонд (*Mary Richmond*) и Џејн Адамс (*Jane Addams*).

Вишеструко талентована, Мери Ричмонд била је ангажована у социјалном раду као: практичар, генерални секретар цењених добротворних организација, истраживач, популаризатор професије социјалних радника, социјални активиста и протагонист социјалних реформи. Посебно се залагала за обуку професионалних социјалних радника на Националним конференцијама доброчинства и корекције⁵⁾. На другој страни, искуства која је Ричмонд стекла, као социјални радник на терену, у оквиру добротворних органи-

4) Jane Addams, *Twenty Years at Hull-House with autobiographical notes*, unabridged republication, Mineola, New York, First published in 2008. by Dover Publication, INC.

5) Из Америчког удружења друштвених наука 1879 године издвојила се National Conference of Charitas and Corrections, која је 1917. године прерасла у Националну Конференцију Социјалних Радника Америке (NCSW), види опширније: Мирослав Бркић, *Заступање у социјалном раду*, Факултет политичких наука, Београд, 2010.

зација, преточила је 1893. године у неку врсту приручника за рад са сиромашнима, уз дефинисање циљева и улога социјалног рада.

Публикацију: „Добар комшија у модерном граду“ (*Good Neighbor in Modern City*) објављује 1907. године. Едукативне активности наставља у периоду између 1905. и 1910. године сарађујући са *Charities*, чија је улога била да развија наставне материјале за Друштва Организованог Добročинства.

У концептуално-теоријском и прагматичном смислу Мери Ричмонд је, у функцији секретара Балтиморског удружења добротворних организација, развијала медицински модел социјалног рада, на основу изучавања података ових организација. Анализирала је комбиновани утицај друштвених и субјективних фактора на сиромаштво и социјалне ситуације домаћинстава.

Њено непосредно практично искуство је утицало на обликовање теоријских и методолошких идеја. Књига „Социјална дијагноза“ (*Social Diagnosis*) примарно се усредсређује ка социјалном раду са случајем, који посматра као процес усмерен ка развоју личности, путем узајамног прилагођавања између човека и његовог социјалног окружења⁶⁾.

У периоду између 1910. и 1922. године Мери Ричмонд је развијала и водила летње семинаре за руководиоце добротворних организација широм САД-а. Истовремено је била истраживач и предавач на Њујоршкој школи за човекољубље (*New York School of Philanthropy*).

Пример Мери Ричмонд показује како су у једној личности биле спојене различите, улоге: практичара, истраживача, предавача, менаџера, организатора, заговорника промена и реформи, социјалне активисткиње и пионира новина у социјалној сфери и у социјалном раду. У историји социјалног рада веома су ретки слични примери, са изузетком њене савременице Џејн Адамс.

Џејн Адамс (1860–1935) је прва заступала кохерентне хуманистичке идеје о социјалном раду. Мада је написала већи број књига, није посебно тежила академској каријери. Више су је интересовала истраживања и социјални активизам, од научне и академске каријере, иако је једно време блиско сарађивала са социолозима чувене Чикашке школе. Адамс је, пре свега, била политичка и социјална активисткиња, читавог живота усмерена ка помагању људима да унапређују и остварују своје потенцијале и људскост. Као таква, била је више практичар него теоретичар, али је у своје идеје и праксу умела да уноси и користи знања хуманистичких

6) Сличне идеје развијане су и у публикацији под називом „*What is Social Case Work? An Introductory Description*“, објављеној 1922. године

наука и бројних емпиријских истраживања, која су посебно била у моди почетком XX века. Пошто је била критична према многим идејама, налазима истраживања и пракси, неки аутори називају је „критичким прагматичарем“, а њену теорију „критичким прагматизмом“.

Суштина теорије критичког прагматизма, била је у инсистирању на развоју демократије којом би се успоставила једнакост, социјална правда и универзално образовање, као један од начина очувања људских права. Пошто је и сама руководила и учествовала у бројним социјалним истраживањима, прихваћена је и као социолог. Сматрала је да је улога социологије у помогању људима да воде боље животе и да могу да утичу на услове и претпоставке своје добробити. Заступала је став да наука не би требало само да истражује, већ и да буде друштвено ангажована и да заступа сиромашне и угрожене.

Указивала је да су жене, деца и стари, посебно погођени неповољним последицама које су резултат капиталистичког система, миграција и социјалних промена у градовима. Одговор на ове и друге социјалне проблеме Адамс види у *развоју демократије*, засноване на учешћу свих грађана, и у *општем образовању*, као средству за унапређивање социјалних институција, контроле од стране заједнице и за побољшање свакодневног живота.

Адамс је укључивала велики број жена у хуманитарне активности и акције као организатор и инспиратор, али и као аутор многих програма и пројеката. Пропагирала је идеје једнакости и социјалне правде, што је била централна преокупација социјалних и хуманистичких покрета крајем XIX века. У теоријском смислу, полазила је од става да концентрација моћи у рукама неколицине и, посебно, располагање друштвеним богатством, представљају изазов и ризик за демократију, чиме је дефинисала и своје вредносне ставове.

У складу са својим људским и професионалним принципима, посвећивала је нарочиту пажњу развоју и реализацији образовних и еманципаторских програма у којима су, првенствено, биле укључиване жене. То је разумљиво имајући у виду чињеницу да су оне биле носиоци многих активности у домаћинству, а посебно везаних за економику, функционисање породице и васпитање деце.

Адамс је са својом интимном пријатељицом Елен Гејтс Стар (Ellen Gates Starr) основала Хал Хауз 1889 године. Зграду за насељски дом поклонио је Чарлс Хал (Charles Hull), по чијем презимену је институција названа, али уз значајна лична материјална средства од наследства Адамсове. Разновсни социјални, едукативни и оснаживајући програми били су усмерени према побољша-

њу услова живота сиромашних у суседним насељима и ка помоћи масама имиграната да се привикну на нове услове живота и да се носе са својим личним и животним проблемима. Активности су обухватале и учење енглеског језика, стицање професионалних вештина, унапређење здравља и промене у окружењу, уз заједничку сарадњу. Хал-Хоуз је био добротворни центар, место окупљања и хуманистичког ангажовања жена из средњих класе у помагању и подршци сиромашним, имигрантима и другим угроженим појединцима и породицама у Чикагу. Активности центра, почивале су на донаторству, добровољности и укључивању великог броја студената и доктораната. Адамс је била водећи организатор, инспиратор и руководилац многих програма и појеката.

Уз учешће становника овог насеља изведена су бројна социолошка истраживања и пројекти, усмерени ка побољшању услова њиховог живота, што су први примери акцијског социјалног рада.

Концепција и програми Хал Хауза представљали су успешан и својеврстан социјални и акциони експеримент, иако се Адамсова супротстављала томе да насељске куће буду „социолошке лабораторије“, већ да служе као извор података за истраживања, за законодавне и друге реформе. Нису случајно у развоју насељских кућа као слоган служила три Р: *Research* (истраживање), *Reform* (реформа) и *Residence* (становане). Носиоци програма пријатеља посетилаца и насељских кућа развијали су нове концепте социјалних активности и услуга засноване на научним концепцијама и истраживањима, што се касније изгубило из праксе због одвајања праксе од науке и истраживања. Адамс је практично демонстрира значај повезивања праксе и теорије, истраживања и науке, захваљујући чему је зачетник многих нових приступа социјалним потребама и проблемима људи у заједници.

У методолошком смислу су, поред рада са случајем, развијани и коришћени рад са групом, организовање заједнице и социјалне акције. Ове активности укључивале су и ангажовања око промена законодавства и дефинисања социјалне политике. Неки од првих социјалних радника, потеклих из овакве праксе, користили су социолошке теорије и истраживања о социјалним дисфункцијама и друштвеним узроцима социјалних проблема, како би покретали одређене социјалне реформе и предлоге према владиним и другим јавним институцијама. На другој страни, многи социјални радници били су под већим утицајем психолошких теорија, што је већ у старту довело до две различите основне оријентације у њиховом образовању, али и у пракси, чији трагови се и данас опажају. Адамс је у својим хуманистичким социјалним активностима, кампањама и програмима користила резултате научних истраживања, стати-

стике и друге релеватне материјале, чиме су ови били добро утемељени, и, на тај начин, предодређени за успех. На томе је темељила и своје социјално-политичке препоруке и ставове, који су изложени у коауторском тексту под насловом: „Мапе и папири Хал-Хауза“ (Hull-House Maps and Papers 1895). Неки аутори сматрају овај текст својеврсним манифестом хуманистичке социологије и социјалног рада. Поред осталих занимљивих и корисних доприноса, у истраживању, чији су резултати коришћени у настајању поменуте публикације, у изучавање људског понашања и социјалних појава уведен је еколошки приступ, који је касније прихваћен и коришћен од стране социолога Чикашке школе.

Иако је била присталица квалитативних истраживања, Адамс користи и квантитативна истраживања, посебно кроз увођење методологије *мапирања социјалних и демографских карактеристика становништва* на неком подручју. На ован начин се остварује бољи увид у раширеност одређених социјалних потреба или проблема и прецизније се одређују приоритети у социјалним акције и програмима.

Иако је била успешан предавач широм Америке и на многим универзитетима, члан Америчког социолошког друштва, није желела да је академска каријера спутава својим узусима и правилима и да ограничава њене ставове, тако да је више пажње посветила социјалном активизму. Мало је познато да је Адамс била прва Американка добитница Нобелове награде за добротворство 1931. године, као признање за дугогодишњи хуманитарни рад. Она је, такође, суделовала у антиратним кампањама против учешћа САД-а у Првом светском рату, чиме је навукла гнев и имала пуно проблема због својих ставова и активности, али је била и сувише угледна да би трпела и неке формалне последице. Захваљујући својим интелектуалним и људским схватањима и ставовима, као и истраживачким потребама и амбицијама, Адамс је веома блиско сарађивала са Одсеком за социологију Чикашког Универзитета, и посебно са Албионом Смолем (Albion Small и Томасом (Thomas). Приврженост истраживањима на терену била је заједничка црта социолога поменутог одсека и ове хуманисткиње.⁷⁾ Као социјална активисткиња она је користила социолошка и знања других хуманистичких наука о човеку, природи људског друштва и њиховим међусобним односима за дефинисање политике прогреса, путем искорењивања болести друштва, и за афирмацију социјалне правде, како би се помогло људима да остваре своју људскост и самоостварење. На-

7) Mladen Knežević, „Čikaška škola: iskustva socijalnog rada za sociologiju i socioloških teorija za socijalni rad“, *Ljetopis socijalnog rada*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, godišete 16, broj 1/2009.

равно, у томе је заузела јасно вредносно опредељење, а то је стална подршка онима који су посебно угрожени у социјалном и људском смислу.

УТЕМЕЉЕЊЕ ПРОФЕСИЈЕ И ИСТРАЖИВАЊА У СОЦИЈАЛНОМ РАДУ

Почетке професије социјалног рада и истраживања у овој области прате сталне противречности и дихотомије. Тако је у првим деценијама XX века вођена истовремена борба за утемељење професије, али и за њено научно и стручно заснивање. Ова настојања пратиле су многе противуречности. На то је међу првима упозорио Абрахам Флекснер (*Abraham Flexner*), један од еминентних заговорника развоја професије социјалног рада. Обраћајући се Националној конференцији социјалних радника он је поставио питање: 'Да ли је социјални рад професија'? У одговору на ово питање Флекснер је нагласио да професија мора да се учи, односно „да мора да користи лабораторије и семинаре ради обезбеђивања свежих чињеница и да стална бујица идеја која потиче из ових извора чува професију од дегенерације у пуку рутину и од губљења њеног интелектуалног и одговорног карактера“⁸⁾

Међутим, уместо веће ослоњености на социолошка и социјална истраживања, пракса социјалног рада се углавном базира на Фројдовим теоријским поставкама и практичним искуствима, што се најбоље види и на примеру Мери Ричмонд, која је била усмеренија ка дефинисању дијагностичких процедура и средстава, него ка социјалним истраживањима, као извору за осмишљавање метода професионалне процене и дијагнозе у социјалном раду. У неким случајевима, наглашене прагматичне потребе па чак и иделошки утицаји, запажени су и у образовању за социјални рад. Тако је, на пример, Њујоршка школа за социјални рад поникла из Њујоршке школе за добротинство 1910. године, уместо претходног програма заснованог на серији предавања из релевантних друштвених наука и на изборним курсевима из социјалног рада са случајем, увела програм усредсређен на приручне обуке из праксе социјалног рада на случају. Интересантно је, такође, да су сви мушкарци напустили Бостонску школу за социјални рад 1916. године. Председник Харвардског Универзитета, са своје стране, сматрао је да је обука социјалних радника погодна за жене за рад у алтруистичким социјалним службама, али не и за обуку мушкараца за каријере у јав-

8) Alexsander Flexner, *Is social work a profession?*, in Proceedings of National Conference on Charity an Correction, Hildman, 1915, Chicago, стр. 59.

ним службама и руковођењу. Под утицајем ових и сличних ставова, Харвардски Универзитет је увео академски програм социјалне етике за припрему људи за каријере у социјалним истраживањима, социјалним реформама и управљању.

Други пример представља Чикашки Универзитет, где су мушкарци са Одсека за социологију сарађивали са Хал Хаузом, али су били посвећени моделима објективних истраживања социјалних појава и проблема, укључујући и бројна теренска истраживања. Насупрот томе, Виша школа за администрацију у социјалним службама, установљена 1920. на овом Универзитету, била је усмерена према истраживањима, посебно усредсређеним ка решавању конкретних социјалних проблема.⁹⁾ Поменуте тенденције и противречности остале су дуго присутне и у образовању социјалних радника и у истраживањима у социјалном раду, што је сужавало теоријски и методолошки простор за промоцију и развој делатности и професије.

У социолошкој литератури, пионирима темељних, систематских и динамичких истраживања заједнице сматрају се брачни пар Роберт (*Robert*) и Хелена Линд (*Helen Lind*), који су, конкретним истраживањем средњег града (*Middletown*), сакупили драгоцене податке о процесима, односима и промени заједнице у америчком граду Мипсије и развили модел социолошког динамичког и историјског истраживања заједнице.

Још су ближа садржинско-предметној усмерености социјалног рада у заједници била истраживања процеса, појава и проблема у заједници групе социолога и антрополога, популарно названих припадницима 'Чикашке школе'. Оснивач школе, Роберт Парк, окупио је, кроз различите активности истраживања социјалних промена и проблема, бројне истраживаче, међу којима су били: Ернест Барцес, Нилс Андерсон, Фредерик Трашер, Родерик Мекензи, Харви Зорбанг, Паул Креси, Клифорд Шоу, Волтер Риклес, Луис Вирт и други. У току мање од једне деценије, између двадесетих и тридесетих година двадесетог века, они су детаљно истраживали различите аспекте урбанизације, односа и процеса у граду Чикагу, како то никада више, ни пре ни после тога, није рађено у неком граду. Коришћење различитих антрополошких и социолошких метода и техника за истраживање процеса, односа и понашања урбалним условима дало је драгоцен методолошки допринос испитивању заједница, уз све могуће резерве или критике теоријских уопштавања или ставова представника Чикашке школе. Нека друга америч-

9) L.M. Shoemaker, „Early conflicts in social work education“, *Social Service Review*, 72, 1998: op. cit., 182.

ка истраживања малих градова су, такође, својеврстан допринос теоријско-методолошким основама социјалног рада у заједници.

Двадесете године, све до велике светске кризе (1929 - 1934), биле су златне године истраживања, укључујући и подручје социјалног рада. Велики број истраживања у различитим заједницама био је подржаван од стране многих фондација, али и локалних власти и савета за социјалну заштиту, који су настајали, како у САД тако и у Британији. Међутим, многа од ових истраживања нису почивала на темељној методологији, тако да су њихови резултати више зависили од консултаната и њихових ставова, него од прикупљених података¹⁰⁾. На другој страни, социолошка истраживања све више су заснована на репрезентативним узорцима испитаника или породица, поред коришћења монографских и биографских метода и упитника. Истовремено, шире се подручја и проблеми истраживања и на друге социјалне проблеме, осим сиромаштва. Насупрот томе, простор истраживања у социјалном раду се сужава и усмерава према апликативним решењима везаним за конкретне проблеме, а посебно за социјални рад на случају. То најбоље илуструје следећи текст у коме се прави разлика између социјалних и истраживања у социјалном раду: „Истраживање у социјалном раду је трагање за техникама које социјални радници користе у бављењу људским проблемима, било да су индивидуални или присутни у читавој заједници“¹¹⁾.

Велика Светска криза (1929-1934) потиснула је интересовање за истраживања уопште. Притиснути реалним социјалним проблемима, посебно сиромаштвом и масовном незапослености, социјални радници активно су учествовали у остваривању конкретних програма, а они виђенији и у креирању нових политика. Тако су, на пример, Хари Хопкинс (*Harry Hopkins*) и Френцис Перкинс (*Frances Perkins*), прва жена члан Рузвелтовог кабинета у функцији секретара за рад, учествовали у припреми закона о социјалном осигурању, које је у САД-у уведено тек 1935. године. Слично овоме, социјални радници у Енглеској су, као чланови разних комитета, одбора, комисија и радних група, учествовали у стварању концепта који је касније био познат као социјална политика државе благостања. Овоме треба додати мало познату чињеницу да су, захваљујући програмима јавних радова у оквиру „Новог пута“ (*New Deal*), проширена подручја социјалног рада на сеоском подручју (*rural social work*) и у радним срединама (*occupational social work*). Са историјског, теоријског и методолошког аспекта веома

10) David Austin, *History of Research in Social Work*, Encyclopedia of Social Work, 19th Edition, Washington, DC: NASW, 2003.

11) Ibidem, стр. 420.

је значајно истраживање које је 1939. године иницирао Кебот (*Sabot*) познато под називом: „Кембриџ-Самервил студија о младима“ (*Cambridge-Somerville Youth Study*). Студија је за свој предмет истраживања имала утицај социјалних служби на малолетничко преступништво. Ово истраживање интересантно је због свог лонгитудиналног карактера (започето је 1939, а завршено 1945. године, док су резултати објављени тек 1951. године).¹²⁾ Другу битну карактеристику овог истраживања представља широк обухват малолетника (650 укупно), подељених у две групе: „корисници“ услуга (малолетни преступници) и „упоредна група“ (други млади), што представља први пример коришћења упоредног метода у социјалном раду. Најзад, студија има карактер акционог истраживања, јер је сваки малолетник имао личног саветодавца, неку врсту животног ментора, што је требало да утиче на ефикасност делатности социјалних служби у заштити малолетних преступника. Иако укупни резултати поменутог истраживања нису били спектакуларни, оно је остало историјски пример првог дуготрајног, упоредног и апликативног пројекта у социјалном раду у заједници.

ИСТРАЖИВАЊА ПОДСТАКНУТА РАЗВОЈЕМ СОЦИЈАЛНОГ РАДА У ЗАЈЕДНИЦИ

Супротно уобичајеним мишљењима о развоју, увођењу и коришћењу социјалног рада са појединцем (социјални рад на случају) и нешто касније социјалног рада са групом, историјски подаци говоре о стварању истраживачких, концептуалних и искуствених основа социјалног рада у заједници. Пејн (*Payne*) тврди да је, историјски гледано, социјални рад у заједници процветао у истим америчким или британским установама у којима су у XIX и раном XX веку поникли социјални рад са појединцем и са групом. Посебно су биле значајне установе које су омогућавале студентима из средње класе да раде у подручјима у којима је живела радничка класа и у сиромашним локалитетима, па је било природно да се они окрећу и раду са заједницама и у заједницама.¹³⁾ Може се закључити да прва драгоценна теоријско-методолошка искуства, релевантна за развој социјалног рада у заједници, потичу из бројних и разноврсних социолошких и антрополошких испитивања заједница, најчешће локалних. Ови корени драгоцени су посебно у методолошко-теоријском смислу, што је везано и за карактер система социјалних

12) Robert L. Barker, *Milestones in the Development of Social Work and Social Welfare*, Washington DC: NASWPRESS.

13) Vldeti: Malcolm Payne, *Savremena teorija socijalnog rada*, Banja Luka, Filozofski fakultet, 2001.

служби или услуга у тада најразвијенијим државама - Сједињеним Америчким Државама и Енглеској. Наиме, почеци организованог пружања услуга у сфери задовољавања социо-заштитних потреба грађана, везују се за појаву хуманитарних и филантропских удружења. Прве такве организације настају у Енглеској и САД-у, образују се на територијалном нивоу, у циљу пружања помоћи локалном становништву. Стога и не чуди да су основе социјалног рада у локалној заједници постављене управо на подручјима ових земаља, пре свега, у САД-у, у којима су практична истраживања, одувек имала предност над теоријским уопштавањима. Развоју социјалног рада у заједници допринела је, такође, децентрализована организација социјалних служби у Енглеској. Наиме, на основу Закона о локалним властима из 1929. године, надлежност социјалне и здравствене заштите пренета је на локалне власти, што је подстакло развој социјално-здравствених програма и истраживања у заједници. Када је реч о америчким искуствима, она су нешто специфичнија, јер је кључни мотив за развој социјалног рада у заједници било одсуство координације и раздјељеност делатности различитих социјалних, већином, добротворних агенција. Развоју социјалног рада у заједници значајно су допринеле и прве студије о социјалном раду у локалној заједници настале почетком двадесетих и тридесетих година прошлог века (*Lindeman*, 1921, *Devine*, 1922, *Steiner*, 1930.). У њима се формулишу прве дефиниције социјалног рада у локалној заједници, одређује његов предмет, циљеви, садржаји, специфичне улоге социјалних радника. На бази теоријских расправа и под притиском поменутих практичних потреба, Национална конференција за социјални рад САД-а, почетком тридесетих година формира више истраживачких група, под руководством Роберта Леина (*Robert Lane*). Њихов основни задатак састојао се у испитивању могућности примене и практичног заснивања методолошког принципа у социјалном раду, чији ће се фокус деловања примарно остваривати на локалном нивоу. На Националним конференцијама социјалних радника, одржаним током 1939. и 1940. године у Њујорку, Леин је представио резултате до којих су дошле истраживачке групе којима је руководио. Том приликом поднео је два извештаја: „Поље организације заједнице“ (*Field of Community Organization*) и „Извештај групе за проучавање процеса организације заједнице“ (*Report of Group Studying the Community Organization Process*) у којима се не нуде експлицитне дефиниције, али се индукују општи циљеви социјалног рада у локалној заједници. Леинов извештај поставио је темеље социјалног рада у локалној заједници, подстакао многе расправе и, једном речју, представљао је пут за даља испитивања могућности и начина за његову при-

мену.¹⁴⁾ Леинови извештаји подстакли су настанак читавог низа студија о социјалном раду у локалној заједници. Тако Веин Мек Милен (*Wayne Mc Millen 1945.*) прихвата и разрађује основне Леинове идеје, залажући се за успостављање координације између различитих социјалних служби, базиране на заједничком планирању и финансирању. Истовремено, појављује се све више студија које указују да се и поред убрзаног економског раста у САД-у повећао број сиромашних, депривираних, незапослених, необразованих и здравствено непросвећених, физички и ментално хендикепираних. У практичном смислу неки рудиментарни облици социјалног рада у заједници у Великој Британији развијани су још током XIX века у виду координације и усмеравања социјалних активности према насељима и локалним заједницама и преко организација и покрета који су организовани на принципима добровољног удруживања и самоорганизовања (Друштво добротворних организација, Пријатељска удружења, покрети за узајамну заштиту, синдикати, кооперативе и сл.). Ови покрети и волонтерске организације, били су усмерени не само према помоћи појединцима, већ и према социјалним проблемима у локалним заједницама, чему су научну основу давала већ поменута истраживања Чарлса Бута. Међутим, како то признају и сами британски писци Паул Хендерсон и Дејвид Томас (*Paul Henderson & David N. Thomas.*),¹⁵⁾ развијене концепције социјалног рада у заједници настају на тлу Америке, док је у Британији све до шездесетих година доминирао социјални рад са појединцем. О овом методолошком приступу почиње прво стидљиво, а потом све више, да се пише, па почињу и покушаји његове примене у пракси.¹⁶⁾

НОВИЈЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ У СОЦИЈАЛНОМ РАДУ

Од почетка двадесетих година XX века у анализама и истраживањима у социјалном раду, као и у другим социјалним делатностима, све више се користе подаци и статистике различитих социјалних и других служби. Они се најчешће употребљавају да би се „мерила“ раширеност и динамика социјалних проблема или пратила структурална и друга обележја корисника социјалног рада и социјалних служби. Увођењем редовних статистика социјалних слу-

14) Malcom Payne, Ibidem.

15) Ibidem, стр. 24

16) Види детаљније: Милосав Милосављевић, Мирослав Бркић, *Социјални рад у заједници*, Републички завод за социјалну заштиту, Београд, 2010.

жби и корисника услуга социјалног рада, ова средства се још више, понекад и некритички, користе у социјалном раду. Интересантно је поменути да су са методолошког аспекта занимљиви покушаји коришћења података социјалних служби и установа ради анализе промена у структурама корисника услуга у дужем временском периоду. На другој страни, у оквиру једног таквог истраживања створена је посебна скала за мерење личног прилагођавања корисника социјалног рада и промена услова настанка социјалних проблема (*Hunt & Kogan, 1947*). Нешто касније створен је и један евалуациони упитник за мерење резултата у социјалном раду (*French, 1952*). Важан подстицај развоју социјалних истраживања дало је увођење докторских студија у социјалном раду, после 1950-тих година. Ради остваривања сарадње између различитих докторских студија за социјалне раднике формирана је и Група за унапређење докторских студија социјалног рада (*The Group for the Advancement of Doctoral Education in Social Work*).¹⁷⁾ Развој докторских студија у социјалном раду дао је полета истраживањима проширивањем њихове садржинске и методолошке основе. Разноврсност и различитост су заједничка обележја истраживања насталих из ових побуда, с тим што су она у већини имала емпиријски карактер.

Током педесетих година истраживања у социјалном раду углавном су оријентисана према демонстрационим пројектима у локалним заједницама везаним за сиромаштво, малолетничко преступништво, социјалне и економске дискриминације. У социјалним пројектима током 1950-тих година, социјални радници су ангажовани као њихови творци, руководиоци и реализатори. Слично претходној фази истраживања усмерених ка сиромашним и корисницима социјалних служби, и ова истраживања су патила од бројних теоријских и методолошких упрошћавања и слабости, па су и њихови домети у научном смислу били скромни, али практично корисни. У овом периоду створени су повољни институционални услови за повезивање и размену искустава истраживања у социјалном раду у Америци, јер је формирана Истраживачка група социјалног рада (*The Social Work Research Group*) сачињена од представника школа за социјални рад и истраживача из локалних истраживачких агенција и представника федералне администрације. Из искустава ове групе поникао је, у оквиру Националног удружења социјалних радника, Савет за истраживања у социјалном раду (1962). Једно истраживање програма образовања социјалних радника показало је да су у већини школа за социјалне раднике заступљене следеће области: рад на случају, рад са групом,

17) Steven E. Zimballist, *Historic Themes and Landmarks in Social Welfare Research*, Harper & Row, New York, 1977.

организација заједнице, администрација и истраживање. Иако је у оквиру образовања социјалних радника, посебно од увођења мастер студија, повећана потреба за истраживањима у социјалном раду, образовне институције ретко су изводиле посебна истраживања. Наиме, наставу из научно-истраживачке области најчешће су држали социолози и психолози. Они су, обично, излагали приступе и методе коришћене у овим наукама, те су ови делови курса били удаљени од оних који се тичу праксе социјалног рада. На другој страни, предавачи и професори школа и одсека за социјални рад учествовали су у истраживачким пројектима појединачно, тако да су се она институционално спроводила ван ових оквира.¹⁸⁾ Посматрано из историјског угла, занимљиво је поменути да се први уџбеник о истраживањима у социјалном раду у редакцији Поланског (*Norman Polansky*) појавио 1960. године. Однос према овој области показује и нестак Савета за истраживања у социјалном раду Националног удружења социјалних радника из 1974. године. Истине ради, треба поменути да је *NASW* покренула посебан часопис Истраживање и Абстракти (*Research and Abstracts*) ради објављивања резултата социјалних и истраживања у социјалном раду, као и њихових приказа. Акциона истраживања у социјалном раду развијају се све до шездесетих година XX века, када се јављају зачеци акционих и комплекснијих пројеката у којима се повезују различити проблеми и институције. Такав пример представља пројект мобилизаје младих, инициран од стране Њујоршког одбора за услуге младима (*New York City Youth Service Board*), теоријски постављен од стране Кловарда и Олина 1960. године, а уз учешће Школе за социјални рад Колумбија Универзитета. Резултати овог истраживања касније су примењивани у практичним пројектима Националног института за ментално здравље (*National Institut for Mental Health-NIMH*). Овај Институт основан, још 1949. године, одиграо је значајну улогу у финансирању образовања у социјалном раду, као и у подршци пројектима унапређења менталног здравља у заједници (локални центри за ментално здравље), укључујући и истраживања. Мало је познато да је *NIMH* први развијао специјалистичке студије за социјални рад у области менталног здравља. Захваљујући кампањама и конкретним програмима борбе против сиромаштва током 1960-тих година, опада интересовање за евалуационе и пројекте истраживања сиромаштва. На другој страни, интересовање истраживача и практичара окреће се тзв. проблем породицама, инвалидима (посебно масовно инвалидизираним у вијетнамском рату) и обојеном и мањинском становништву. У ово

18) Kahn Alfred, „The social work research domain in historical perspective: The first 100 years“, *New direction for social work practice research*, Washington, (M. Potocky-Tripody & T. Tripody), NASW Press, 1999, DC.

време многа истраживања усмеравају се и према положају жена, под утицајем радикалних перспектива и феминистичких покрета. Иако су у социологији настала бројна акциона истраживања и овај методолошко-концептуални новитет добио је право грађанства, уз присутно оспоравања и критике крајем шездесетих година, она ни су прихваћена од стране истраживача у социјалном раду. Ово је тим чудније јер је овај тип истраживања својим циљевима, принципима и методима био веома близак социјалном раду. Парадоксална је чињеница да су услови за стварни развој социјалног рада у заједници и истраживања везаних за овај приступ створени тек седамдесетих година, када су због незадовољства координацијом социјалних и здравствених служби у заједницама и доминирајућим положајем здравствених над социјалним радицима, локалне службе социјалне заштите у Енглеској издвојене као посебне. Закон о локалним социјалним службама из 1970. године настао је на сугестије парламентарне групе на чијем челу је био Сибом Ровентри (*Seeborn Rowntree*). Извештај ове парламентарне групе дао је значајне подстицаје развоју социјалног рада и истраживањима у заједници, иако није радо прихваћен од стране традиционалних социјалних радника. Седамдесетих година XX века бујају критички приступи социјалној политици и социјалном раду, с тим што су многи од њих идеолошки обојени и, самим тим, лимитирани у својим думетима.¹⁹⁾ Критички усмерени социјални радници покрећу бројне кампање везане за социјално најугроженије, мањинске, потчињене и експлоатисане скупине и групе, поред покретања часописа, група и студија. Најбројнија истраживања потекла су из феминистичких покрета и организација и покрета за еманципацију Црнаца и других обојених скупина. На другој страни, прве петролејске кризе подстакле су интересовање за положај тзв. нових сиромашних, почетком седамдесетих година. Потреба за „увођењем реда“ и координацијом довела је до формирања Савета за образовање у социјалном раду (*Council of Social Work Education*), 1974. године, у САД-у, чији је један од циљева био увођење и развој стандарда у овом сегменту образовања, с тим што је у овим програмима велики значај придаван и научно-истраживачком раду.

Током 1980-тих и 1990-тих година подједнако у Америци и у Енглеској слаби интересовање за истраживања због неолибералистичког модела социјалне политике и процеса приватизације. У овом периоду значајно се развијају цивилни сектор и невладине организације. Шта више, и сами угрожени, социјални радници се међусобно више удружују и сарађују са сродним професијама. Невладине организације, посебно оне за људска права, су посебно ак-

19) Milosavljević Milosav, *Osnove nauke socijalnog rada*. Banja Luka, Filozofski fakultet, 2009.

тивне, што укључује и различите анализе и истраживања најугроженијих друштвених слојева и група. У методолошком смислу ова истраживања и анализе пате од недоследности и недостатка објективних, репрезентативних и проверених података. Она често користе званичне статистике, које, саме по себи, често замагљују праву слику и проблеме на које се односе. Међутим, јављају се и позитивна искуства и нова пракса интердисциплинарних и упоредних истраживања. Извесно је међутим, да нестају лонгитудинална, репрезентативна и систематска истраживања, не само у социјалном раду. Све су чешћа испитивања на малом узорку и апликативна по свом карактеру, док су повремена упоредна истраживања последица интересовања неких наднационалних институција. Специјализације за истраживања карактеришу развој науке социјалног рада у последњој деценији XX века, тако да је, на пример, 1994. године формирано Међународно професионално друштво за социјални рад и истраживање (*Society of Social Work and Research*), које обухвата социјалне раднике, професоре факултета, специјализанте и докторанте. Циљ овог удружења је унапређење социјалног рада и истраживања и промоција ових делатности. Национални институт за ментално здравље финансирао је делатност осам развојних истраживачких центара у социјалном раду у оквиру школа за социјални рад, током деведесетих година. У то време пет националних асоцијација социјалних радника и образовних институција у социјалном раду формирало је Институт за унапређење истраживања у социјалном раду. Почетком XXI века запајају се одређене тенденције у истраживачком социјалном раду. Прва чињеница тиче се широког дијапозона предмета и проблема истраживања. Постоји тежња повезивања са другим истраживачким областима, посебно са социологијом, психологијом, историјом, правом, педагогијом итд. У истраживањима се користе разноврсне методе, технике и истраживачки поступци, али су изостали теоријски и методолошки стандарди, тако да су резултати многих истраживања дискутабилни. Утицај посмодернистичких идеја још више је угрозио репрезентативност и поузданост истраживања, уопште, и у социјалном раду, нарочито. Уочљива је, такође, подељеност између теоријских и емпиријских истраживања, уз већу заступљеност ових потоњих. Позитивна је чињеница што се шири институционална база истраживања, пошто се она не одвијају једино преко истраживачких и образовних институција, што је дуго била пракса, већ се спровode и од стране теренских институција и невладиних организација. Искуства показују, такође, да се социјална и истраживања у социјалном раду не користе значајно у дефинисању социјалне политике, сем на локалним нивоима, као што је било примера у прошлости. Иако у многим случајевима, укључујући САД и Енглеску социјал-

на и истраживања у социјалном раду најчешће финансира држава преко специјализованих института, савета и комисија, уз инсистирање на интердисциплинарности, комплексним темама и развијеној методологији, још увек доминирају емпиријска и квантитативна истраживања, евалуационе и развојне студије. У развоју и руковођењу социјалним истраживањима, изради истраживачких пројеката, избору методологије и одређивању истраживачких процедура и поступака, укључујући и компјутеризоване квантитативне и квалитативне анализе, најчешће доминирају истраживачи из других области, а веома ретко, из социјалног рада.²⁰⁾ На крају рада поставља се питање шта је са истраживањима у социјалном раду и другим социјалним истраживањима у Србији. Прво, очигледно је да су малобројна емпиријска истраживања углавном прагматички условљена (на пример, о супервизији у социјалном раду, о стандардима стручног рада о специфичним улогама социјалног рада у односу на неку социјалну појаву, проблем или скупину). Друго, нема теоријских истраживања, иако су већ објављени и неки уџбеници са претензијама да дефинишу теоријске и методолошке основе науке социјалног рада.²¹⁾ Треће, иако изгледа да је успостављена институционална основа истраживања у социјалном раду оснивањем Покрајинског и Републичког завода за социјалну заштиту али се само делимично финансирају истраживања, а више неке друге делатности од значаја за унапређивање социјалне заштите. Нажалост, поље истраживања у социјалном раду препуштено је ентузијазму, упорности и мотивацији појединаца, што је мукотрпан и компликован посао, што није једино случај у Србији. Четврто, летимична анализа објављиваних резултата истраживања релевантних за социјални рад указује на то да су у њима заступљена, како би Пејн рекао, „истраживања за социјални рад“ и о „кијентовом свету“ него „истраживања о социјалном раду.“²²⁾ Потреба за практичним искуствима је део утилитарне природе социјалног рада, али још више одражава неразвијеност теоријске основе науке социјалног рада. С друге стране, захваљујући прагматичним потребама, истраживачка пракса у овим подручјима оптерећенија је парцијалношћу и емпирицизмом него у било којој другој области друштвених истраживања. Међутим, као што не постоје чиста и примењена наука, тако ни истраживања у социјалном раду не могу дати добре резултате без базичних (теоријских) и теоријски утемељених емпиријских и апликативних истраживања. Нажалост, оваквих истраживања је за

20) Payne, Ibid., op.cit., 31

21) На пример, Птеричковић Милан, Теорија социјалног рада, Социјална Мисао, Београд, 2006.

22) Милосављевић Милосав, Ibidem

сада било мало. Видљива је тенденција да се модели, концепције и пројекти социјалног рада граде на искуствима других наука и друштвених средина. Још је чешћа ситуација да се пракса у овим областима одвија по инерцији неких прагматичних, политичких, идеолошких, социјалних или других мотива, а да се истраживања и теоријски рад остварују на посебном колосеку. Захваљујући томе, догађа се да теоретичари решавају или се баве проблемима који су ирелевантни за праксу, док пракса иде својим током без сазнања о томе колики су и какви ефекти онога што се предузима.

За разлику од оних који сматрају да наука социјалног рада треба да се користи сопственом „научном апаратуром“, мислимо да је реалније и рационалније да се она не одриче неопходног ослањања на развијеније научне дисциплине, али и да се не лишава релевантних научних достигнућа у свим њиховим садржајима и димензијама, без обзира на то у чијем су окриљу настала. Ово нарочито важи за употребу опште методологије наука и посебно друштвених наука, као и за методе и друга достигнућа социологије, антропологије и политичке науке. Оног момента када се социјални рад у потпуности конституише као наука, у погледу својих теоријских и методолошких особености и богатства научних сазнања и достигнућа, та врста везаности неће бити неопходна.

Но, чак и у тој ситуацији наука социјалног рада ће морати да успотставља везе са другим друштвеним и хуманистичким наукама, не угрожавајући своју посебност.

Milosav V. Milosavljevic

THE TRADITION OF SOCIAL WORK RESEARCH

Summary

This paper summarizes the research heritage of social work and social workers as a basis for establishing the science of social work. Just typical examples and experiences are selected in the streams of research in social work. The author critically presents the influences of social research on the practice and science of social work. The examples of the first tests realized by Jane Addams and Mary Richmond are showed, as well as connections between constitution of the profession of social workers and social work research.

The author also points at a parallel process of the community social work development and research on and in local communities, although these processes often went along or without direct connection. At the same time, it is also showed the influence of social condi-

ons and changing concepts of economic and social policy research on trends in social work research.

At the end of the paper discusses research tendencies and contradictions of research in social work at the beginning of the twenty-first century.

Key words: social work, social worker, social research, social work research, pioneer in social work research, science of social work.

Литература

- Addams, Jane, *Twenty Years at Hull-House with autobiographical notes, unabridged republication*, Mineola, New York, First published in 2008. by Dover Publication, INC.
- Austin, David: *History of Research in Social Work*, Enciclopedia of Social Work, 19th Edition, Washington, DC: NASW, 2003.
- Barker, Robert L, *Milestones in the Development of Social Work and Social Welfare*, Washington DC, NASWPRESS, 1998.
- Бркић Мирослав, *Заступање у социјалном раду*, Факултет политичких наука, Београд, 2010
- Broadhurst, B.P., *Social Thought, Social practice and Social Work education: Sanborn, Ely, Warner; Richmond*, New York, Columbia University School of Social Work, 1971.
- Bryman, Alan, *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- Flexner Alexsander, „Is social work a profession?“, in *Proceedings of National Conference on Charity an Correction*, Chicago, Hildman 1915 (p.576-590).
- Халми, Александар, *Темељи квантитативне анализе у друштвеним знаностима*. Загреб, Алинеа, 2001
- Howe, David, *Увод у теорију социјалног рада*, Београд, Факултет политичких наука: Научно-истраживачки центар за социјални рад и социјалну политику, 2003
- Kahn, Alfred, The social work research domain in historical perspective: The first 100 years. In M. Potocky-Tripody & T. Tripody (Eds.), *New direction for social work practice research*, Washington, DC: NASW Press, 1999.
- Kellogg, Paul (Eds.): *The Pittsburgh Sarvey* (6 Vols), New York: Russell Sage Fondation, 1910-1910.
- Кнежевић, Младен, „Чикашка школа: искуства социјалног рада за социологију и социолошка теорија за социјални рад“, *Љетопис социјалног рада*, годишете 16, број 1, 2009, Загреб, Правни факултет Свеучилишта у Загребу.
- Maxwell A., Joseph, *Qualitative Research Design - An Interactive Approach*. Thousand Oaks/ London/ New Delhi, Sage Publications, 2005.
- Милосављевић, Милосав: *Основе науке социјалног рада*. Бања Лука, Филозофски факултет, 2009.
- Милосављевић, Милосав, Бркић, Мирослав, *Социјални рад у заједници*, Републички завод за социјалну заштиту, Београд, 2010.
- Рауне, Malcolm, *Савремена теорија социјалног рада*, Бања Лука, Филозофски факултет. 2001.

Петричковић, Милан, *Теорија социјалног рада*, Београд: Социјална мисао, 2006.

Shoemaker L.M., „Early conflicts in social work education“. *Social Service Review*, 72/1998..

Zimballist, S.E., *Historic Themes and Landmarks in Social Welfare Research*, New York: Har

Resume

Although the roots of social activities date back to the first organized societies, social work as a social and professional activity do not have long tradition. This statement is particularly true for science of social work that is still in the stage of development and the constitution. However, as the experience and practice of developed social and human activities and professions influenced the development of experiential and practical foundations of social work, so numerous sciences created theoretical, methodological and empirical basis of science of social work. This paper presents a contribution of social workers to the improvement of social researches and correction injustice toward researchers close to social work whose contributions are largely ignored or grouped in some other areas of social research.

The analysis shows that research in social work have been developed in parallel with its practical and professional establishment, to which in particular contributed the pioneers in development of education and serious research and, above all, a humanistically engaged, Mary Richmond and Jane Addams.

At the beginning of the twentieth century research in the social work are carried out through the activity associated with the activities of voluntary and charitable organizations and foundations, among which the Russell Foundation is singled out. Some time later, social research related to social work are done within the higher education institutions, among which the sociologists of Chicago School were in front in the theoretical, methodological and practical matter. Researches done by social workers are mainly directed toward specific problems, while the theoretical researches are “left” to sociology and other disciplines. However, these researches were contributing to the improvement of practices, and even to changes in social legislation. Such researches includes: examinig the standards of workingmen’s families by Robert Coit Chapin; long-term examination of the position of workers in the steel mills and their neighborhoods under the direction of Paul Kellogg; examination of social processes and relationships in local communities (small and medium-sized cities and so on) with strong action approach; examinig the slums, adolescent and poor families and communities, etc.

Major world crisis, war and post-war reconstruction highlighted the survival, support to vulnerable groups and practical reconstruction projects while researches were ignored not only in the field of social work. The interest in research in social work was renewed in the fifties, along with the creation of an institutional framework through research institutions, networking and involvement in the framework of national and international associations activities of social workers.

The first crisis of the seventies and the neo-liberal conception of social policy again reduced the support of social researches, including those in social work. Applicative, specialized and small-scale research were dominated. The research on and in social work in Serbia were encouraged by the establishment of centers for social work from the half of the fifties and institutions for monitoring the social problems (institutes and research institutes). Although they were not numerous, these researches had dominantly empirical character, so that their number did not contribute to the quality of results. Even when they were financed by state or para-state agencies and funds, their actual applicability had not reached full expression.

At the end it can be concluded that the established tradition of research in social work, for more than a century, can serve as a motivation and incentive for future research, especially for those ones dealing with the essence of social work and the theoretical and methodological foundations of science of social work.

* Овај рад је примљен 15. децембра 2012. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 04. марта 2013. године.